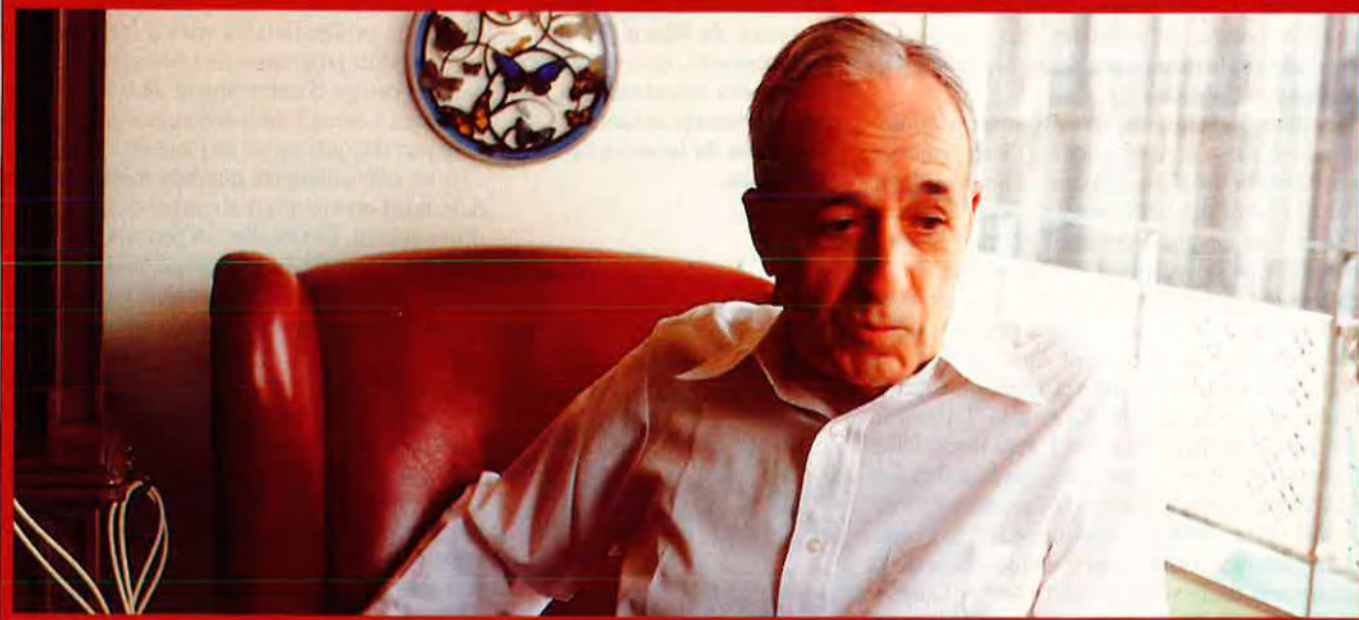

PANAMERICANA D'EPÍSTOLES, SL

Entre 1947 i 1955 l'escriptor Xavier Benguerel i el filòsof Josep Ferrater Mora intercanvien, de Xile als EUA, una espessa i esplèndida correspondència que el filòleg Lluís Busquets, periodista i també narrador, ha ordenat a 'Xavier Benguerel: Epistolari d'exili (1940-1955)': una tesi doctoral que ressegueix la petjada del farmacèutic grafòman tant amb la resta del triangle màgic -Ferrater & Guans & Oliver- com amb l'entramat cultural de l'exili i l'interior -Calders, Carner, Riba, C. A. Jordana, Sales i Puig i Ferrater-. L'epistolari Benguerel-Ferrater resta encara avui completament inèdit. En aquesta selecció hem procurat incloure les pistes d'una amistat sense tòpics que travessa en 126 cartes les fronteres de la ironia, el joc, la literatura i la tendresa.

Ideal: Res més lluny, doncs, de les pròximes perspectives que la realització del meu ideal. Ideal sublim, digne dels herois de l'antiga Creta. Es tracta, amic Benguerel, del següent. Aspiro a viure en una ciutat no massa populosa, on els homes no siguin ni massa formals ni massa tropicals, on les dones no siguin ni massa honestes ni massa p...; on existeixi una societat reduïda (però no massa) a la qual ni la filosofia ni les arts belles siguin alienes i en el si de la qual pugui exercir discretament, mitjançant una adequada remuneració, una discreta activitat socràtica que em doni lleure per escriure els tres o quatre llibres que com diria el 3 SSS [Salvador Sarrà Serravinyals, fundador de l'"Agrupació Patriòtica Catalana" de Xile i cap del Consorcio Vinícola de Chile (CONVIC)], tinc al pap. Visió grandiosa! Ideal irrealitzable! Cada una de les ciutats del planeta posseeix *alguna* d'aquestes característiques, però *no totes*. En un lloc, els homes són massa formals i les dones massa p...; en l'altre les dones són massa honestes i els homes massa imaginatius. En un lloc la filosofia interessa, però la remuneració és insuficient. En l'altre la remuneració és envejable, però la filosofia mal mirada. Etc., etc. Barcelona hauria pogut (potser) aproximar-se a aquest ideal si la inversemblant combinació de la caserna i de la fai no hagués trastocat el delicat equilibri mediterrani. *O tempora, o mores! Quosque tandem, mundus, abutere patientia nostra?* [De Ferrater a Benguerel. Baltimore, 30 de gener de 1949.]

Malenconia: Estic, sincerament, meravellat. Encara que ens hàgim decantat per l'humor, voldria en aquests moments tenir la gravetat que, per exemple, té el rostre del senyor Otto Rinsk van Burchelsky (que viu a dues portes de casa) el qual assegurava l'altre dia que el món només té un nom: ALEMANYA i que de ciutadans del món només n'hi ha d'una classe; alemanys. Bé, voldria, doncs, no tenir la gravetat d'aquest meu il·lustre veí, i dir-te com admiro la teva intel·ligent tenacitat de millorar infatigablement una obra que tothom ja admirava des del seu origen. Ara que ja me decanto a la vellesa i que és hora que posi una mica de seny, t'asseguro formalment que tinc un gran desig de llegir la teva obra, llegir-la lentament i aleshores comprendre el valor que té no tan sols la teva activitat sinó la nostra amistat que, és innegable, em deu haver servit per a millorar una mica la meva personal espècie. A vegades -excusa la breu però verídica expansió- em dic que

tu i l'Oliver em feu una falta enorme. No tens idea de com esdevé feixuga i a moments intolerable aquesta solitud andina en la qual visc submergit des de fa tants anys. Quan em vas escriure admetent la possibilitat que vindries de nou a Santiago, en vaig tenir una gran alegria que, naturalment, vaig haver de modificar perquè es tractava d'una remota possibilitat. Si junt amb el *Diccionari* et tingués a tu, podria aleshores fer molt més profitosa encara -i no ho dic per simple egoisme!- la meva lectura amb els comentaris que tu podries fer mentre berenaríem o soparíem plegats. Però alabat sia Déu i esperem que, com vaig escriure un dia, encara ens tornarem a trobar en un cafè de Barcelona, etc. etc. [De Benguerel a Ferrater. Santiago de Xile, 10 de maig de 1949.]

Celebració: Oliver? La notícia bomba, segons original expressió de la seva carta que t'he dit que he rebut fa uns quants dies, és que ES CASA, o es deu haver casat ja a hores d'ara. Casat amb una vídua que es diu Eulàlia, que té una nena de 7 anys (ella en té de 34 a 35) i que havia estat ajudant del Dr. Corachan durant tres anys. Les seves raons per casar-se em semblen bones. Viu sol, és a dir amb la seva mare que té ja uns 60 anys; l'Oliver, ja el coneixes: encara que sembla que viu distret i seguint el viatge dels núvols, és un sentimental com una casa, necessita afecte al seu costat: un afecte plàcid, reposat i dolç com escau als seus 50 anys. Em diu que es troba terriblement sol. Amb una ingenuïtat meravellosa escriu: "És una dona (la seva o la que serà pròximament) que no ha tingut gens de sort. Ara m'ha trobat a mi. No estava acostumada a tractar gent com jo. Es veu que ha tingut una sorpresa. Ha descobert un "altre model de persona". No sé si sóc bo o dolent. Però diferent, sí que ho sóc. Ella sembla que em comprèn, tolera amb gust les meves originalitats i les meves reaccions extravagants." No trobes que és, aquest, un autorretrat perfecte del Joan? Em diu que no escampi la notícia per tal que no el prenguin per un "sàtir endarrerit"... En la seva carta em diu textualment: "També he d'escriure al Ferrater. M'hi porto de manera iniqua. Saps la seva adreça? Dóname-la si et plau!" Jo no li he escrit encara, però li la donaré així que ho faci. Em diu que està escrivint la "Vida de Lot", que ara està escrivint la de Judit i que pensa escriure les de Jonàs i Samsó. També em diu que ha sortit el seu llibre POESIA DE PERE QUART amb un Pròleg d'ell mateix després de l'incident que va tenir amb en

Manent el qual per raons de moral es va negar prologar-lo... [De Benguerel a Ferrater. Santiago de Xile, 18 de desembre de 1949.]

Jeroglífic: "Si Wid (equivalent a la fórmula arrodonida inexpressable de Gödel) és interpretat usualment com l'expressió que un cert sistema formal L és simplement consistent, i el segon teorema de Gödel és interpretat com l'expressió que la consistència simple de L és inexpressable en principi (és a dir, no és demostrable en L) el sistema frontal L, això vol dir, evidentment, que Wid és una fórmula arrodonida (well-formed) de L interpretada com l'expressió que L és simplement consistent."

Aquest és el problema capital que ocupa les hores de les estudiants de Lògica de Bryan Mawr (pronuncia: Brin Mor). Aquestes importants elucubracions són anomenades filosofia. Després d'això, vols que el món em sembli, com a Sant Agustí, l'escenari on es desenvolupa el drama grandios de la història? [De Ferrater a Benguerel. Bryn Mawr, 26 de març de 1950.]

París, (francesos): Ignoro quin és actualment el to líric de la Gàlia. Sospito, com tu, que està una mica desafinat. He llegit que les generacions actuals consideren sense valor (o poc menys) la poesia de Valéry, la novel·la de Proust i la filosofia de Bergson. No sé si això representa "la reacció natural contra el passat immediat" o bé si és una prova més que l'home esdevé de tant en tant idiota. Les meves fonts d'informació, altrament, no són garantides. No conec cap francès eminent, o semieminent. Sospito, a més, que els francesos no tenen cap interès a relacionar-se amb no-francesos, als quals consideren generalment com incurablement ignorants pel fet que no consideren, per exemple, que la missió de l'home és passar la vida llegint Racine o Francis Pogne (segons els gustos). [De Ferrater a Benguerel. París, 30 de juny de 1950.]

París (relacions): Fóra bo que coneguessis l'Obiols i li reclamessis el pagament del teu article a la Revista de Catalunya. Et dirà mil pestes de nosaltres, però no hi fa res; és interessant i intel·ligent. El seu fort és la maledicència... i la mandra. [De

Benguerel a Ferrater. Santiago de Xile, 14 de juliol de 1950.]

París (patums): Encara que no ho creguis, com diria el Ripley, vaig parlar amb el Sartre fa uns deu o dotze dies. Ens va citar el José Ricardo Morales (a qui potser recordaràs, i que està de moment a París) i a mi, a casa seva, prop del Café de Flore. La nostra conversa va estar desproveïda de sublimitat. Bromes a part, es tracta

Mora, de vacances a París, prendria l'encàrrec de "resoldre el tema" canviant, pel mateix preu, els volums no enviats per una selecció del llibres francesos.] Crec que per no fatigar-te amb comentaris sobre les inefables relacions humanes, valdrà més que em limiti a acompanyar una pàgina amb els llibres que m'agradaria rebre (si, naturalment, no necessites pel que sigui els "nostres" francs). Però estàs segur que els enviarà? Què hi fa en aquesta llibreria que esmentes? Ven llibres? És soci en el negoci? Està gaire revellit? Conserva el malhumor que li valgué la fama de càustic i agressiu? Quan et va reconèixer, què et va dir dels teus llibres o del teu assaig a la R.C.? No cal que et digui que et dono les gràcies per les promenades que has hagut de fer fins a la Place Vendôme, però si em vaig permetre usar les teves cames, el teu cervell i la teva intel·ligència, va ser perquè estava convençut que, per ell sol, en Cabot era capaç de no respondre la meua carta ni el dia de la coronació de l'Stalin com a emperador dels Estats Units. [De Benguerel a Ferrater. Santiago de Xile, 7 de set. de 1950.]

París (...xafarderies...): M'hauria agradat molt, i espero que quan tinguis temps ho faràs, que em fessis una descripció de la "llar" Rodoreda-Obiols. Que m'expliquessis la teua conversa amb aquest binomi-amorós i tot el que et poden haver dit de mi. (He sabut darrerament per una carta d'en Pous i Pagès que l'Obiols volia fer una rebentada indirecta al meu llibre SENSE RETORN i que ell, en Pous, li va haver de parar els pous, dic els peus.) Prova de fer-me'n una descripció històrica i escenogràfica segons el teu art. Has vist el Puig i Ferrater? [De Benguerel a Ferrater. 7 de setembre de 1950.]

París (...i conclusions): Potser hem estat injustos amb els Just i és veritat que ho rebràs tot. Si és així, crec que li podràs demanar més llibres. Ell mateix es va oferir a fer-ho àdhuc abans de rebre els teus diners, si és que en necessites més. Tinc la impressió que el Just viu una mica just. Potser m'equivoco. Abans tenia, amb un fill o nebot de l'Hurtado, la llibreria MIRADOR. Es van separar i ara té una mena de dipòsit de llibres "anexe" a una tenda de llibres d'art i d'objectes per a pintors. Ignoro si és un negoci o un desastre.

El viatge de Ferrater Mora a París, l'estiu de 1950,

va posar-lo en contacte amb Armand Obiols i Justcabot. Dos amics no gaire amics de Benguerel.

d'una persona cordial, que fuma desesperadament una cigarreta després d'una altra i que de tant en tant surt a la finestra per fer signes misteriosos. Em va preguntar si tenia alguna cosa per a la seva revista *Les Temps Modernes*. Com que les meves millors darreres produccions de caràcter assagístic aprofiten sempre l'oportunitat per a prendre el pèl a l'existencialisme, no em vaig atrevir a proposar-li res. [De Ferrater a Benguerel. París, 29 de juliol de 1950.]

París (malentesos...): De l'afer Cabot, què te'n diré? [en síntesi, aquest "emboïcat" entre Benguerel i l'ex-director de *Mirador* provenia del fet que aquest darrer s'havia "oblidat" de trametre-li a Santiago de Xile l'enciclopèdia Larrouse que l'escriptor ja havia pagat prèviament amb un taló de 30.000 francs. Ferrater

Generalitat de Catalunya

Parc Natural Delta de l'Ebre

ÉS TEU ÉS DE TOTHOM

Vine al Delta. Gaudiràs d'un espai natural únic: la zona humida més gran de

vegetació i la fauna. La presència d'aus, en concret, converteix el Delta de

Mira-t'ho de prop. Submergeix-te en la vida del Delta i desco-

Catalunya i un dels hàbitats aquàtics més importants de la Mediterrània occidental.

l'Ebre en una zona de màxim interès internacional per les seves colònies de cria i el pas d'ocells migratoris hivernants.

breix els seus itineraris i racons secrets. Al Centre d'Informació del Parc

Natural disposes de tots els serveis i la informació necessària per gaudir-ne i alhora conservar-lo.

Descobriràs illes fluvials, llacunes d'aigua salada o dolça i platges desertes. Uns paisatges insòlits, plens de vida i amb un valor ecològic de gran magnitud pel que fa a la

El Parc Natural del Delta de l'Ebre és teu i és de tothom. Vine al Delta.

Informació:

- Centre d'Informació del Parc Natural Ulldecona, 22 - 43580 Deltabre - Tel. (977) 48 96 79
- Casa de Fusta - Llacuna de l'Encanyissada 43870 Amposta - Tel. (977) 26 10 22
- Oficines de turisme local

Entre tots, millor.

[...]

Naturalment, l'Obiols és, com saps, una persona intel·ligent, amb una bonica cultura (i un evident afany de llegir les coses interessants). Els seus judicis literaris són gairebé pontificals; en darrer terme, hom pensa que l'única cosa que es pot salvar del naufragi universal on se submergeix la literatura és —a part del Sartre: és un sartrista— la seva "Cosmogonia" i potser, els viatges d'Ulisses. He de dir-te, tanmateix, que no ha dit cap penjament de tu, ni de l'Oliver. Ha reconegut fins i tot que "La màscara" és excel·lent. Ha posat dubtes —però molt suaus— a produccions teves anteriors —com "L'Evangelista", que jo no conec—. Li he dit que segurament no coneixia les teves darreres produccions. No ha tingut més remei que confessar la seva ignorància i manifestar desigs d'aprofundir en la teva obra. De l'Oliver ha dit que treballa molt poc, que li agrada molt el "Romanç miserable" i que gairebé tot el seu "Saló de tardor" havia estat escrit abans de l'any 1939. He fet observar que els darrers poemes han estat escrits probablement escoltant el deliciós murmur del Mapotxo. En general, no us ha rebenat

gens ni mica; tot al contrari. Potser no s'ha atrevit a fer-ho. Potser simplement el camp de treball germànic l'ha estovet una mica. [De Ferrater a Benguerel. París, 19 de setembre de 1950.]

París (rèplica): M'ha interessat tot el que em contes de les teves entrevistes amb l'Obiols. Aconseguir llegir o que et fossin llegits alguns fragments de la COSMOGONIA? No! Confessa-ho! Excuses hàbils, sí, però lectura, no! Deixant de banda el

Tal com Ferrater va descriure-la, la conversa entre ell i Jean-Paul Sartre no va ser gens sublim. Ferrater no va pecar mai d'existencialisme.

recó de la Rodoreda et dic de debò que m'agrada que hagi conegut aquest home que jo sempre he trobat interessant però que, humanament, és un desastre. Pensa que té una filla a Santiago que és, sense exagerar, d'una vivesa sorprenent, simpàtica i molt intel·ligent (té 12 anys). Passo que després d'haver viscut tants anys amb la del Recó i pocs mesos, podríem dir, amb la seva legítima, passo, dic, que no s'interessés per la seva dona, però que no hagi mogut mai un dit per a saber què feia la seva filla... realment, ho trobo deplorable. Sí, l'Obiols (que es diu Joan Prat), és un xerraire simpàtic i, com tu dius, que té una enorme curiositat per tot, que és intel·ligent, m'enfustista cent per cent i que porta un rei al cos; per això et vaig recomanar que el coneguessis. [De Benguerel a Ferrater. Santiago de Xile, 3 d'octubre de 1950.]

PASSATGE
REVISTA D'ESTUDIANTS
PER A LA CULTURA
PARTICIPA-HI

LA TROBARAS A:
La Llar del Llibre
Llibreria Lale
Llibreria Ona
Llibreria Paideia (UAB)
Llibreria Proa

ASSOCIACIÓ CULTURAL PASSATGE. FAC. C. Ciències i de Sociologia
Edifici B de l'11 de BELLA TORNIA. Tel. 581 25 16

ASSOCIACIÓ PASSATGE

PASSATGE

VACANCES a
Formentera

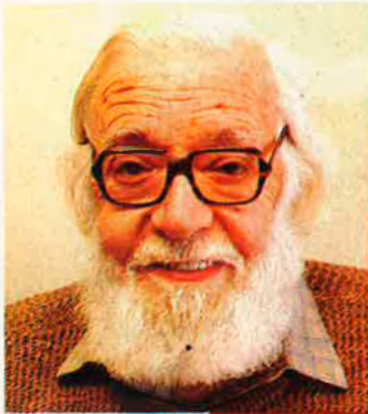
RESIDÈNCIA ILLES PITIÜSES

L'Hostal Residència Illes Pitiüses és una petita empresa familiar, situada al centre de l'illa, que els ofereix un tracte i ambient acollidor.

Les espaioses habitacions de l'establiment compten amb bany complet, terrassa, calefacció i aire condicionat. L'hostal compta amb servei de cafeteria i sala de reunions.

OFERTA
Habitació doble + esmorzar + vehicle:
8.000 ptes./dia (Vàlida mesos de juny, juliol i setembre)
Tel. (971)32 81 89, 32 87 40
Fax. 32 21 14

Franquisme: De Barcelona no en sé més notícies que les esparses que publiquen els diaris i les que —després d'un any de silenci— em comunica el Joan Oliver: “cagant literalment punyetes” (sic). La ineptitud i el robatori han arribat, sembla, a extrems insuperables. L'estrany és que tot això es mantingui encara, però l'explicació no és difícil: els imperants han passat deu anys en aplastar tota successió possible i ara no poden ni quedar-se ni anar-se'n. De totes maneres, un número recent d'una revista madrilenya deia així: “Cuarenta años de liberalismo (1890-1930) llevaron a España a la ruina moral y económica. El movimiento nacional ha sabido recuperar para España la eternidad”. Etc. etc. La península, ja malferida de verbalisme des de fa quatre segles, ara barreja verbalisme i cinisme. Suposo que es tracta d'una mi-

noria esquizofrènic, o potser opulent. [De Ferrater a Benguerel. Bryn Mawr College, 15 de maig de 1951.]

Picabaralles (primera epístola en vers):

Joan Oliver. El seu casament és remarcat en l'epistolari com un exemple més del sentimentalisme ingenu de l'escriptor.

El 16 de juliol no era data assenyalada sota la capa del sol. No ho fou fins que una vegada, un filòsof erudit pretengué que havia escrit una carta “extraviada”. Varen organitzar un front detectius d'arreu del món, i tots es van comprometre

—posant-se les mans al... front— d’“investigar en lo profund” fins que trobessin la lletra objecte de tal afront... [De Benguerel a Ferrater. Santiago de Xile, 14 de setembre de 1951.]

Picabaralles (segona epístola en vers):

En fi, recapitulem.
Escolta bé (no fotem)
—com va dir el senyor Gasull a la penya Batibull—
El 16 de juliol
(tant si es vol com si no es vol)
vaig enviar una missiva,
que sembla feta tal
com la faria el treball
(per cert, és que encara dura l'autor de *Temperatura?*)
(De Ferrater a Benguerel. Bryn Mawr, 28 de setembre de 1951)

Primer retorn: Aquí també l'opinió que em sembla més ajustada a la veritat de la situació és la que es troba entre l'optimisme del Riba i el pessimisme de l'Oliver: el primer pensa que tot va millorant; el darrer, que tot empitjora. Quan tu m'escri-

OBRA GRÀFICA ORIGINAL

VICIANA

galeria d'art

EXPOSICIÓ D'OBJECTES

FESTA-ANIVERSARI DE LA GALERIA VICIANA,
DIMARTS DIA 13 DE JUNY, A PARTIR DE
LES 21 HORES
ACTUARÀ EL GRUP GRAMOXONNE I
HI HAURÀ TAMBÉ BALLS DE SALÓ
I FESTA, MOLTA FESTA I
SORPRESES.

VICIANA, 5
46003 VALÈNCIA
TEL. 391 32 60

**Ell no llegeix
el col·leccionable
de jardineria
de l'AVUI.**

Amb el suport de:

TATAY
HOUSE & GARDEN

Tot per al seu Jardí

EI sí.

Cada diumenge
a l'AVUI hi trobaràs
el nou col·leccionable
"L'art de cuidar les plantes".
L'obra més completa i
didàctica per ajudar-te
a tenir les plantes
més grans, més maques
i més verdes.

AVUI

Tot, i en català.

guis des de Barcelona, ja em diràs si la meua opinió moderada i "eclectica" no et sembla desencaminada. [...]

A casa de l'Oliver ens vam reunir un dia amb alguns joves poc madurs, però prometedors: són el grup d'*Ariel*, que ara malda per a fer una altra revista i vol aprofitar el permís que s'ha donat a Mallorca, però que s'ha negat a Barcelona (de fet, el Ministre donava permís, però el governador no en vol saber res). La qüestió de les revistes és el cavall de batalla. Com ja saps, *Destino*, fa "barcelonisme" amb la intenció que es tradueixi al catalanisme, però les seves possibilitats en aquest sentit són migrades. Una revista literària en català constitueix de moment el *desideratum*. Malauradament, la revista de què ara en parla –i per a la qual et demanaran, naturalment, col·laboració– serà probablement un fracàs literari; els "mallorquins" l'empastifaran segurament amb els poemes que han servat gelosament en llurs calaixos durant el darrer "llustre". Però no hi ha més remei que tirar endavant i esperar el moment –imprevisible– en què una revista com *Ariel* sigui permesa (el Joan Triadú –un xicot molt interessant– que la feia, va passar vint-i-quatre hores a la "Jefatura" quan se n'anava a repartir el darrer número, que ha quedat invisible). [De *Ferrater a Benguerel. Barcelona, 3 d'agost de 1952.*]

Segon retorn (pla general): Econòmicament (i no hi entenc gens ni mica) em sembla un autèntic desastre. I si els Estats Units no els llença una bella quantitat de dòlars a l'òbit, no sé ni sap ningú com se'n podran sortir. La gent, ja ho saps, treballa matí, tarda i nit. No hi ha cap relació possible entre les entrades i sortides (inevitables) d'un p.e., depenent de comerç o de banca. Quan saps que un tranviària guanya 18 pessetes diàries t'agafen ganes de plorar, encara que el tranviària sigui murcià o de Les Hurdas. Existeix una immoralitat tan enorme en tota mena d'operacions comercials que la vida econòmica xilena, famosa ací per la seva corrupció, et sembla un joc de criatures. I... on són els tractors? Són màquines de tren o bé què són, aquests estris ferris que s'arrossegueu sobre dues vies paral·leles?

Anar pel camp és tornar a la beata, sòrdida i obscura Edat Mitjana: els pagesos (encara que són molt més garneus que mai i que s'han fet amos, diuen, dels diners del país en gran part) treballen igual que bèsties de càrrega: empalmen l'alba amb el crepuscle, i en les hores de penombra i ombra es dediquen a l'especulació més desenfrenada... Així i tot, ai! *allò és casa nostra!* [De *Benguerel a Ferrater. Santiago de Xile, 4 de gener de 1953.*]

Segon retorn (primer pla): Arribada a Barajas. "Exiliat?" "Sí, señor!" "Pasaporte?" Mà a la butxaca. Funcionari ex-

pert, lleugerament estràbic, pare –potser de família: fills neulits, mare exhausta, pocs pans a la post, líric frustrat, escriu làngidament en el meu passaport una "Diligencia". Reservo text profund per a hora avinent. Pujo a l'avió. Madrid-Barcelona. A dreta i esquerra paisatge mal organitzat. Muntanyes amb geps –ecs!–, rius amb aigua –vulgar!–, cels amb núvols –litografies!–. Diàleg. Milanès i jo. Ell, professor de Filo i Lletres. Acaba de celebrar converses amb Menéndez Pidal, Dalí, Miró, Ribera. Itàlia i Catalunya-Xile fan coneixença. Paraules! paraules!... Prat-Llobregat. Família. Efusió. Dinar al saló Rosa. Més família (recony quanta!). Més efusió! Les minutereres no es deturen. Nit! Tot d'una... el cuc de la memòria ens rosega com si fóssim una poma. Salto del llit. Silenci entorn. Recordo frenètic funcionari bajarenc escrivint novel·la Passaport-meu. Llegeixo... Aigua-naf! Imprecacions, exabruptes!! Diu "Diligencia". "...queda anulado el Regreso y el interfecto deberá presentarse policía local término 48 ho-

ras." Excel·lent sedant per a la primera nit barcelonesa. Un Parenostre per a l'Imperant i un altre per al funcionari-pare-família-pa-post, etc. Matí de setembre. Escena: l'endemà. Passeig de Gràcia. Pardals que forniquen i s'espolsen imitant la Barrientos. Tibidabo. Aire marí. Emoció. Els records treballen com una rotativa. Barcelona, ah! Barcelona, oh! Barcelona, eh? Ah, sí, el Passaport. Batecs, batecs, batecs... Comissaria. Pujo. Menyspreo l'ascensor pudent. "Señor comisario, yo..." "Conserve la fila!" Sóc sol. Tracto de col·locar-me darrere jo mateix. No puc. Sempre he tingut poca confiança en les meves dots. A vegades he vist gossos que tracten de mossegar-se la cua. Els meus gustos deuen assemblar-s'hi... "Señor comisario, no puedo!". "Como?" "Tabaco de Chile, señor comisario?" "Elaborado con hojas auténticas de nogal. Magnífico tabaco, señor comisario." Expectació. Fum. Olor esvaït de salitre. Conversa. Informe. "Qué hizo usted durante la guerra?" "Lo que pude, señor comisario." "Sabe leer y escribir?" "A veces!" "Como todos, claro." "Tiene más tabaco?" "Para un regimiento!" Informe vague i sense més preguntes. Informe trist com esquela mortuòria "La Vanguardia". No se'm tindrà com un heroi, sinó com un escàpol. Després? Doncs, bé: tràmits reglamentaris a la Policia de Via Laietana i, finalment, concessió d'un passaport com qualsevol fill... de mare espanyola que no s'hagi mogut de casa. El tinc a la butxaca. Disposa'n. Final! [De *Benguerel a Ferrater. Santiago de Xile, 10 de març de 1953.*]

Amics: Sé que en Guansé t'ha escrit després d'una llarga treva de silenci. Passa que el nostre amic *també* s'ha fet vell. Ha passat una temporada dolenta. A més de no trobar-se bé, té una gran imaginació per a inventar-se malalties i posar a prova tots els remeis de la farmacopea. (...) També escriu poc, molt poc. Viu encara al Centre i del Centre. Jo li aconsellava de tornar a Barcelona (vaig conversar-hi l'any passat) on la seva germana i el seu cunyat el rebrien bé. Absent jo, sospito que es trobarà encara més sol. Quin final li espera a Santiago? [De *Benguerel a Ferrater. Santiago de Xile, 26 de desembre de 1953.*] Recopilat per Oriol Malló

Barcelona. Els viatges esglaonats de Benguerel i Ferrater a la ciutat van permetre'ls de contestar l'estat anímic i real de la seva capital perduda.